

*Коляда А.Л.,
студ. 55 гр.ОЕФ
Науковий керівник - Волчек Р.М.
к.е.н., доцент кафедри економічного аналізу*

ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА РІЗНИХ ФАЗАХ ЙОГО ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

У сучасній ринковій економіці конкурентоспроможність будь-якого харчового підприємства залежить від здатності його керівництва вчасно адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Це, у свою чергу, обумовлює створення на підприємстві системи моніторингу показників ринкової активності, що дозволить на ранніх стадіях прояву ризикових сигналів вчасно їх нівелювати, та впровадити у виробничо-фінансову діяльність підприємства необхідні стратегічні зміни, і, тим самим, зміцнити стан вітчизняної продовольчої безпеки.

Науковий досвід із проблем побудови системи моніторингу діяльності підприємства на різних фазах його життєвого циклу та галузевих особливостей функціонування м'ясопереробних підприємств, відображений у працях відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких слід відзначити розробки О.І. Амоші, В.Г. Андрійчука, Є.А. Бельтюкова, І.О. Бланка, О.С. Віханського, В.І. Головка, Г.П. Голубничої, М.І. Зверякова, Б. Карлоффа, А.І. Ковальова, Л.О. Лігоненко, Г.В. Мисаки, Є.В. Мниха, А.П. Наливайка, О.О. Терещенка та ін.

Недостатня вирішеність завдань щодо створення діючої системи моніторингу показників ринкової активності вітчизняних м'ясопереробних підприємств та визначення варіантів стратегічних змін, які слід провести як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі функціонування цих підприємств з метою їхньої реструктуризації, з позиції найбільш ефективного використання виробничого потенціалу, зумовила вибір теми дослідження.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних і методичних підходів застосування аналітичного інструментарію стратегічного управління м'ясопереробними підприємствами щодо побудови системи моніторингу діяльності підприємства на різних фазах його життєвого циклу та розробка варіантів їх видозмін в умовах антикризового розвитку.

Будь-яка система моніторингу показників ринкової активності підприємства повинна з одного боку, вказати напрями збереження конкурентної позиції підприємства в визначених ринкових сегментах, а з іншого – забезпечити гнучке управління змінами на різних фазах його життєвого циклу у відповідь на негативні прояви зовнішнього середовища [2, с. 10].

На кожній стадії життєвого циклу підприємства виникають певні проблеми, тому необхідно визначити стратегії, які можуть обирати підприємства для своєї діяльності. З метою вирішення цього питання доцільно використовувати такий інструментарій багатовимірного аналізу, як метод канонічних кореляцій.

Оскільки цей інструментарій дає змогу визначати вплив чинників не на один результативний показник діяльності суб'єкта господарювання, а на декілька та ідентифікувати сильні та слабкі сигнали прояву кризового стану в діяльності підприємства, що, у свою чергу, підвищує практичну значущість зроблених розрахунків, то доцільно саме цей інструментарій багатовимірного статистичного аналізу використовувати для побудови системи моніторингу показників фінансового стану підприємств [3].

Використання методу канонічних кореляцій для аналізу діяльності окремого підприємства, дасть можливість чіткіше ідентифікувати негативні прояви внутрішнього і зовнішнього середовища протягом життєвого циклу підприємства, розробити комплекс

заходів для нейтралізації цих проявів на ранніх стадіях і з мінімальними витратами ресурсів і часу зберегти конкурентні позиції суб'єкта господарювання на визначеному сегменті ринку [1, с. 78].

Моніторинг показників ринкової активності м'ясопереробних підприємств та дослідження фаз їхнього життєвого циклу проводилися на прикладі приватного підприємства «Південь-М'ясо», яке функціонує в Одеській області та займається виробництвом та оптовою торгівлею м'ясом та м'ясними продуктами. Враховуючи те, що нам були доступні дані публічної фінансової звітності цього підприємства протягом 2008-2012 років, було виокремлено декілька міні фаз у рамках існуючої концепції життєвого циклу підприємства (фази становлення, зростання, зрілості та спаду).

Оскільки досліджуване підприємство функціонує протягом п'ятнадцяти років, то ми зосередилися на фазах зрілості та спаду. Спираючись на результати аналізу інформації, яка отримана з квартальної фінансової звітності підприємства, у рамках фази «зрілість» нами виділено такі міні фази як стійкий розвиток та стагнація.

Стагнація характеризується нами як початкова стадія спаду на підприємстві. На нашу думку, коли підприємство потрапляє у цю міні фазу життєвого циклу, для нього характерний сповільнений розвиток із симптомами виникнення ризикових проявів, які згодом (за відсутню адекватного реагування) перетворюються у кризові. Також, вважаємо, що на підприємстві існують ознаки початкової стадії спаду.

Результати традиційного економічного аналізу та авторське бачення тенденцій розвитку господарської діяльності підприємства дозволили нам виокремити періоди перебування приватного підприємства «Південь-М'ясо» у міні фазах його життєвого циклу. Міні фаза стійкого розвитку тривала на підприємстві з 2008 по 2010 рік. Стагнація тривала на підприємстві протягом 2011 року. Початкова стадія спаду спостерігається нами з 2012 року по теперішній час.

Результативним показником (Y) нами був обраний фінансовий стан м'ясопереробних підприємств. Він змінюється в залежності від погіршення або поліпшення чотирьох основних параметрів життєздатності товариств – фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності та рентабельності. Узагальнюючим показником, що дає можливість проаналізувати фінансову стійкість підприємств, є коефіцієнт фінансового ризику (Y₁), платоспроможність - коефіцієнт швидкої ліквідності (Y₂), ділову активність - коефіцієнт оборотності його оборотних активів (Y₃), рентабельність - рентабельність продажу (Y₄).

Аргументами (X) впливу на зміну вказаних критеріїв фінансового стану підприємства (Y) на кожній із міні фаз життєвого циклу, обрано певна кількість чинників.

Моніторинг змін у фінансовому стані м'ясопереробних підприємств, які перебувають на стадії *«стійкий розвиток»*, доцільно проводити за такими показниками: індекс сезонності, коефіцієнт оборотності запасів, частка запасів у оборотних активах, коефіцієнт співвідношення темпів росту середньорічної дебіторської заборгованості за товари, роботи й послуги до темпу росту чистого доходу, коефіцієнт маневреності робочого капіталу, коефіцієнт ліквідності грошового потоку, питомий обсяг грошового обороту на одиницю активів, коефіцієнт співвідношення сукупних витрат до сукупних доходів.

В результаті здійснення канонічного аналізу було виявлено, що найбільше впливають на критерії фінансового стану м'ясопереробного підприємства під час «стійкого розвитку» такі чинники, як коефіцієнт оборотності запасів (X₂), частка запасів у оборотних активах (X₃), коефіцієнт маневреності робочого капіталу (X₅), коефіцієнт ліквідності грошового потоку (X₆). Ранжована послідовність чинників, що впливають на основні критерії фінансового стану досліджуваного підприємства на міні фазі «стійкий розвиток», має такий вигляд: X₅ > X₆ > X₃ > X₂ > X₁ > X₄ > X₇ > X₈ (1).

До чинників, які на нашу думку, впливають на зміну основних критеріїв життєздатності ПП «Південь-м'ясо», коли воно перебувало у міні фазі *«стагнація»*

відноситься: темп зростання чистого доходу, коефіцієнт мобільності, коефіцієнт співвідношення періоду обороту запасів до кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, питомий обсяг грошового обороту на одиницю виручки, коефіцієнт співвідношення темпів зростання кредиторської заборгованості до темпів зростання запасів й дебіторської заборгованості, коефіцієнт співвідношення сукупних витрат до сукупних доходів, коефіцієнт оптимальності запасів.

Здійснивши багатовимірний аналіз показників підприємства в міні фазі життєвого циклу «стагнація», зазначимо, що ознаки Y_1 - Y_4 досить тісно пов'язані з такими чинниками, як темп зростання чистої виручки від реалізації продукції (X_1), співвідношення темпів зростання кредиторської заборгованості до темпів зростання запасів та дебіторської заборгованості (X_5), коефіцієнт співвідношення сукупних витрат до сукупних доходів (X_6), коефіцієнт оптимальності запасів на кінець періоду (X_7). Ранжована послідовність чинників, що впливають на основні критерії фінансового стану досліджуваного підприємства на міні фазі «стагнація», має такий вигляд: $X_7 > X_6 > X_1 > X_5 > X_3 > X_2 > X_4$ (2).

До чинників, які на нашу думку, впливають на зміну основних критеріїв життєздатності ПП «Південь-м'ясо», коли воно перебувало у міні фазі «початкова стадія спаду» наведено відносяться: індекс імобілізації активів, коефіцієнт співвідношення темпів росту кредиторської заборгованості до темпів росту чистого доходу, коефіцієнт співвідношення темпу росту позикового капіталу з темпом зниження майна підприємства, коефіцієнт оптимальності запасів.

В результаті здійснення канонічного аналізу було виявлено, що найбільше впливають на критерії фінансового стану м'ясопереробного підприємства під час «спаду» такі чинники, як коефіцієнт співвідношення темпу росту позикового капіталу до темпу зниження майна підприємства (X_3), коефіцієнт оптимальності запасів на кінець періоду (X_4). $X_3 > X_4 > X_1 > X_2$ (3).

Під час перебування підприємства на міні фазі «стійкий розвиток» рекомендовано впроваджувати економічно обґрунтовані норми запасів, зменшувати періоди надання комерційного кредиту покупцям продукції, оптимізувати структуру розміщення оборотного капіталу. У випадку переходу підприємства на міні фазу «стагнації», то бажано здійснити уцінку неліквідних видів запасів товарно-матеріальних цінностей до рівня ціни попиту із забезпеченням їх наступної реалізації; рефінансувати дебіторську заборгованість; віддавати перевагу не коротко-, а довгостроковим зобов'язанням. У випадку потрапляння підприємства на міні фазу «спаду», то доцільно перепланувати заборгованість, вдатися до факторингу, постійно здійснювати моніторинг за дотриманням оптимального розміру запасів. Заходи щодо покращення виробничо-господарської діяльності м'ясопереробних підприємств подано в табл.1.

Висновки. Дослідження впливу латентних чинників на зміну критеріїв фінансового стану підприємства м'ясопереробної галузі завдяки канонічному аналізу, дало змогу встановити головні з них і виокремити другорядні та побудувати систему моніторингу його діяльності. Обраний нами аналітичний інструментарій дозволяє ідентифікувати латентні чинники зміни основних параметрів життєздатності м'ясопереробного підприємства в залежності від стадії його життєвого циклу. Його можна використовувати до групи (кластеру) підприємств м'ясопереробної промисловості України, оскільки кожне із зазначених підприємств проходить вказані фази та міні фази у рамках свого життєвого циклу.

У результаті дослідження надано рекомендації щодо вибору варіантів стратегічних змін у діяльності м'ясопереробного підприємства, в залежності від міні фази життєвого циклу, на якій воно перебуває. Упровадження запропонованих рекомендацій дозволить підвищити ефективність виробничо-господарської діяльності будь-якого підприємства м'ясопереробної промисловості та ефективність системи моніторингу показників його ринкової активності.

Заходи щодо покращення виробничо-господарської діяльності м'ясопереробних підприємств

Показники	Мета	Пропозиції
А	1	2
1.Запаси	Оптимізувати	1.Впровадження економічно обґрунтованих норм запасу. 2.Розширення складської системи матеріально-технічного забезпечення. 3.Ліквідація наднормативних запасів сировини. 4.Пошук постійних й надійних постачальників сировини.
2.Виробництво	Вдосконалити	1.Збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом. 2.Розширення асортименту продукції. 3.Ліквідація простоїв у виробництві продукції. 4.Мінімізувати кількість бракованої продукції. 5.Підвищити ритмічність роботи підприємства.
3.Основні засоби	Підвищити ефективність	1.Фінансовий та оперативний лізинг. 2.Своєчасне проведення капітальних та поточних ремонтів. 3.Консервування не використовуваного обладнання. 4.Підвищити фондвіддачу активної частини засобів.
4.Продуктивність праці	Підвищити	1.Підвищення рівня кваліфікації персоналу. 2.Довести до нормативу кількість днів відпрацьованих 1 робітником та тривалість робочого дня. 3.Удосконалення системи оплати праці з метою підвищення мотивації робітників.
5.Реалізація продукції	Збільшити	1.Пошук нових ринкових ніш. 2.Не допускати накопичення на складі продукції, яка не користується попитом. 3.Надання знижок постійним покупцям.
6.Витрати	Зменшити	1.Пошук більш дешевих джерел сировини, проте без втрати в якості. 2.Сповільнення темпів зростання заробітної плати в порівнянні з продуктивністю праці. 3.Сумісництво професій.
5.Доходи	збільшити	1.Контролювати своєчасність оплати продукції та її замовлення. 2.Незначне підвищення торгової націнки.

Література

1. Волчек Р.М. Канонічні кореляції як аналітичний інструмент управління фінансовим станом підприємств харчової промисловості / Р.М. Волчек // Економіка АПК. – 2012. – № 11. – С. 69-78.
2. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій [монографія] / Лариса Олександрівна Лігоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – 580 с.
3. Крамар І. Етапи розвитку та особливості життєвого циклу малих підприємств [Електронний ресурс] / І. Крамар, Н. Мариненко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 (4). – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua>.